

Újjászülető kastélyok – magyarországi kastélyok turisztikai hasznosítása

Molnár Anna Erzsébet és Vargáné Csobán Katalin

turizmus-vendéglátás szakos BSc. hallgató, Gazdaságtudományi Kar,
Debreceni Egyetem – egyetemi adjunktus, Vidékfejlesztési és
Funkcionális Gazdálkodási Intézet, Debreceni Egyetem

Bevezetés

A kastélyok a magyar táj, főleg a vidéki környezet jellegzetes, meghatározó elemei. E művészi épületek stabilitást és erőt sugároznak egy állandóan változó korban. Amellett azonban, hogy történelmünk részei, olyan turisztikai potenciál hordozói, melyet érdemes kihasználni a turisztikai desztinációk fejlesztése során, hiszen a történelmi épületek megfelelő hasznosítással hozzájárulhatnak Magyarország turisztikai kínálatának gazdagításához. Feltáró jellegű kutatásunk elsődleges célja, hogy a kastélyok hasznosításának előnyeit és nehézségeit vizsgálja, különös tekintettel a már létező hazai „jó gyakorlatok” elemzésére. Arra is kerestük a választ, hogy milyen turisztikai funkciókkal lehet felruházni ezeket a történelmi épületeket annak érdekében, hogy jól értékesíthető terméké váljanak a turizmus piacán. A közelmúltban kiemelt támogatást élvező Nemzeti Kastélyprogram és az egyre bővülő számú kastélyfelújítás megerősíti a kutatás jelentőségét.

A 20. század átalakuló fogyasztói szokásai, a képzett és tapasztalt turisták megjelenése a piacon, a természeti és kulturális örökség felértékelődése életre hívta a kulturális- és örökségturizmust (Puczkó – Rátz, 2005.). A kulturális turizmus fókuszában a turista legszélesebben értelmezett intellektuális igényeit kielégítő vonzerő áll (Rátz, 2011. 57.). A globalizált világban egyre jelentősebb szerep jut az örökségturizmusnak is, amely olyan utazást jelent, ahol a motiváció egy adott közösség, ország, régió múltjának, történelmének megismerése (McNulty – Koff, 2014.). A kastélyturizmus a kulturális turizmus része (Gonda, 2014.), ahol „a termék maga a kastély, a hozzá kapcsolódó komplex szolgáltatásokkal együtt” (Husz, 2007. 104.). Célcsoportját a tömegetturizmus alternatíváját kereső, magas hozzáadott értékű attrakciókat kedvelő belföldi és külföldi turisták alkotják (Gulyás, 2017.).

1. Kastélyok hasznosítása

1.1 Kastélyorsok a 20. századtól napjainkig

A 20. század társadalmi, politikai változásai nem hagyták érintetlenül sem az arisztokráciát, sem pedig a tulajdonukat képező kastélyokat. A második világháború pusztításai következtében sok épület megsemmisült, a megmaradt nemesi hajlékok pedig kastélyidegen funkciót kaptak: a német és szovjet katonák laktanyának, műhelynek, istállónak használták őket, később raktárak, magtárak, szövetkezeti irodák kaptak helyet bennük. A méltatlan bánásmód visszafordíthatatlan károkat okozott a magyarországi kastélyállományban. Az épületek állapota végleg megpecsételődött, amikor a kastélyokat államosították, tulajdonosaikat kiköltöztették, a hatalmas parkokat felparcellázták, a drága bútorokat, berendezési tárgyakat, könyvtárat pedig széthordták (Nagy, 2013.). A kastélyokat mint a régi feudális világ jelképeit az új rendszer a spontán pusztulás pályájára állította. A legkisebb kárt azok az épületek szenvedték, amelyek közösségi funkciót láttak el (szociális intézmények, üdülők, kórházak, szanatóriumok, iskolák, irodák, hivatalok működtek bennük), így ugyanis karbantartották őket (Husz, 2007.).

A kastélyhasznosítási törekvéseknek a rendszerváltás adott új lendületet, ekkor múltunk méltatlanul elhanyagolt értékei, a kastélyok újból felértékelődni látszottak (Kátay, 2009.). Megindult a kárpótlás és a privatizáció, amelynek következtében számos kastély került magánkézbe, de a legjelentősebb kastélytulajdonos továbbra is az állam maradt (Lipták – Péter, 2017.).

Az ezredfordulón hazánkban is megjelentek a magántőkéből épült, színvonalas kastélyszállók, elsőként Parádsasváron és Röjtökmuzsajon (Nagy, 2013.), amelyek igazi sikertörténetnek számítottak. A romos kastélyok felújításához tőkeerős és szakmailag elhivatott vállalkozókra volt szükség, akik tisztában vannak a beruházás nehézségeivel, a hosszú megtérülési idővel, a magas fenntartási költségekkel és a szűkös kormányzati forrásokkal (Németh, 2009.). A felújításnál figyelembe kellett venni a műemlékvédelmi és az esztétikai szempontokat, azokat kombinálni a modern kor igényeivel, vagy éppen kompromisszumot kötni. 2014-ben ismét fordulópontra következett be a hazai kastélyok sorsát illetően, ugyanis elindult a Nemzeti Kastélyprogram, amely Európai Unió és állami forrásokkal törekszik arra, hogy a kastélyokat átalakítva, felújítva, új funkciókkal gazdagítva kapcsolja be a turizmus vérkeringésébe. Mindeközben a turizmusban jelentős paradigmaváltás következett be, a digitális technológiák elterjedésével előtérbe kerültek az innovatív technológiai megoldások az értékesítés, a kommunikáció és a turisztikai termékfejlesztés terén is (Ivancsóné Horváth et al., 2021., Vargáné Csobán – Molnár, 2022.).

1.2 Kastélyok turisztikai hasznosítása

A magántőke szerepe a kastélyhasznosításban vitathatatlan, ugyanis számos épület pusztult volna el, ha a privatizáció során és később nem kerülnek magánvállalkozók vagy cégek kezébe. A saját célra fenntartott és lakóházként, nyara-

lóként funkcionáló kastélyok azonban nem látogathatók, kulturális és történelmi értékük pedig nem tudatosul a társadalomban. A kastélyok turizmusba való bekapcsolása az örökségi értéket mindenki számára elérhetővé teszi, ezért ez tekinthető a hasznosítás ideális formájának.

A kastélyokhoz kapcsolódó turisztikai funkciók az alábbiak lehetnek:

- szállásadó funkció, rendezvényhelyszínek
- étterem
- múzeum
- rendezvény, szórakoztató tevékenység (Kovács, 2002.).

A turisztikai hasznosítás akkor a legsikeresebb, ha ezen funkciókat kombinálva komplex szolgáltatáscsomagot hozunk létre (Kovács, 2002.). A felújítás, átépítés során mindenképpen számolni kell azzal, hogy a kastély műemlékvédelem alatt állhat. Ebben az esetben az építető keze meg van kötve, az átalakításokat és a modernizálást a műemlékvédelmi szabályozás jelentősen korlátozza. A kastélynak a felújítás vagy hasznosítás után megfelelően kell ellátnia új funkcióját (például szálláshely vagy múzeum esetén legyen elegendő a befogadóképessége).

Mivel a kastély és környezete szervesen összetartozik (Bodnár – Jászberényi, 2018.), a kastély a turisztikai hasznosítás által hozzájárulhat a település és a térség jólétéhez. A kastélyok működtetése új munkahelyeket teremthet, és mivel a látogatók minden bizonnyal igénybe vesznek más szolgáltatásokat is, a helyi vállalkozók bevételei is növekedhetnek. Közösségi és kulturális rendezvények szervezésével a kastélyok bekapcsolhatók a helyi kulturális életbe. A kastélyturizmus hozzájárulhat a térségi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, kiegyenlítéséhez (Pénzes et al., 2014.). A kastély jelenléte növelheti a helyiek büszkeségét, lokálpatriotizmusát, erősíti a lakosság identitását, és elősegítheti a térség ismertségét, pozitív megítélését még olyan területeken is, amelyek nem kifejezetten ismert és népszerű úticélok. Számos olyan turisztikai desztináció ismert, amely távoli elhelyezkedése és körülményes megközelíthetősége ellenére is látványos fejlődésen ment keresztül, mivel az elérhetőséget más vonzó tényező – így például egy egyedi jellemzőkkel bíró kastély – lényegében kiegyenlítheti. Emellett olyan desztináció is elképzelhető, ahol éppen a kedvezőtlen elérhetőség és az ebből következő „megközelíthetetlen” és „rejtélyes” imázs növeli a vonzerőt (Vargáné Csobán – Molnár, 2023.).

1.3 Kastélyok szállásfunkcióval: kastélyszállók

Kastélyszálló „az a szálloda, amely megfelel a minimum háromcsillagos szállodákra előírt követelményeknek, kastély, kúria, palota vagy más kastélyjellegű épületben üzemel, bemutatható történelmi háttérrel, magas színvonalú szolgáltatásokkal rendelkezik, üzemeltetője az épített kulturális örökség és a gasztronómiai hagyományok ápolását folyamatosan biztosítja” (Nagy, 2013. 67.).

Röviden: a kastélyszállók olyan speciális szálláshelyek, amelyek a vendéglátó funkciót a történelmi értékekkel és az örökséggel ötvözik (Horváth – Nagy, 2012. Kovács, 2002.; Lee – Chhabra, 2015.). Kastélyban megszállni felér egy időutazással, ottlétük alatt a vendégek átélhetik a legendákat, a kastély sajátos hangulatát. Ez a szállástípus olyan különleges érdeklődésű látogatók igényeit igyekszik kielégíteni, akik nyitottak az újdonságok iránt, és átlagos szálloda helyett egy egyedi helyszínen szeretnének megszállni (Sala, 2018.).

A kastélyszállók nem rendelkeznek külön kritériumrendszerrel, ami megnehezíti a statisztikai adatgyűjtést, ugyanis semmi nem különbözteti meg őket más típusú szálláshelyektől. Ez azért jelent komoly hátrányt a kastélyszállók számára, mert a műemlékvédelmi szabályok miatt és a kastély adottságaiból adódóan nem mindig tudják teljesíteni azokat az elvárásokat, amelyeket a többi szálláshely egy újonnan épített épületben könnyen meg tud valósítani. A kastélyszálló elnevezést is bárki használhatja, ugyanúgy egy pár szobás kúria, mint egy korhű bútorokkal berendezett, egyedi művészeti értéket képviselő impozáns kastély. A szállodai besoroláskor alkalmazott kritériumrendszer azon túl, hogy irreális elvárásokat támaszt a kastélyszállókkal szemben, figyelmen kívül hagyja egyediségüket és unikális értékeiket, amelyek legfőbb vonzerejüket adják.

A kastélyszállók látogatói többségében belföldi vendégek, hiszen egyrészt ők azok, akik a leginkább kapcsolódni tudnak a közös történelmen és kultúrán keresztül a kastélyhoz. A vendégek általában tudatosan választják ezt a szállástípust, mivel vonzóknak találják az épület és a park romantikus, múltidéző hangulatát, izgalmas számukra, hogy történelmi falak között szállhatnak meg. A tudatosság mellett azonban a szálláshely kiválasztásában komoly szerepet játszanak az emocionális ösztönzők, mint a nemzeti identitás és a történelmi, kulturális értékek autentikus környezetben való átélésének igénye (Kátay, 2009.).

2. Anyag és módszer

Kutatásunkban primer és szekunder forrásokra támaszkodva vizsgáljuk Magyarországon történelmi kastélyainak jelenlegi helyzetét, turisztikai hasznosításuk előnyeit és kihívásait. A kastélyok múltbeli és jelenlegi helyzetével, a turisztikai hasznosítás lehetőségeivel kapcsolatban elemeztük, összevetettük és szintetizáltuk az elmúlt két évtized legfontosabb hazai tudományos eredményeit. Primer forrásként szakértői mélyinterjút készítettünk a röjtökmuzsaji Szidónia Kastélyszálloda marketing igazgatójával, a Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetségének (a továbbiakban: Szövetség) elnökével. Gulyás Eszter a Szövetség elnökeként átfogó képet adott a kastélyszállók működtetésének sajátosságairól, a hazai kastélyok helyzetéről és a történelmi épületeket üzemeltetők együttműködési lehetőségeiről. A témának a kastélyhasznosítási igények elterjedése, a kastélyok problémájának köztudatba kerülése és a Nemzeti Kastélyprogram törekvései adnak aktualitást.

3. A magyarországi kastélyok turisztikai hasznosítása - a szakértői mélyinterjú eredményei

A szekunder források elemzését követően primer kutatásunk főbb eredményeit mutatjuk be tematikus csoportosításban. Gulyás Eszter gondolatait néhány esetben kiegészítjük a szakirodalmi források témára vonatkozó megállapításaival.

3.1 A hazai kastélyok piaci helyzete

A múltidéző szálláshelyek marketingje akkor a legsikeresebb, ha egyediségüket, más szállástípusoktól eltérő értéküket megfelelően tudják kommunikálni célcsoportjaik felé. A kastélyszállók keresletét elsősorban a magas jövedelemmel rendelkező belföldi turisták alkotják, bár a nyugati határszélen jelentős a külföldiek száma is. Jellemzően magas igényekkel érkeznek, elvárják azt a luxust és az exkluzivitást, amit a kastélyhoz mint főúri rezidenciához kapcsolnak (pompa, fényűzés, gazdagság, jólét, előkelő környezet). A kastélyszálló magában hordozza mindezeket a tulajdonságokat, de már egy kevésbé merev, modern formában, lazán kezelt etikettel, inkább a jó hangulatra, családias légkörre törekedve. A vendégek többsége középkorú vagy idős látogató, de igyekeznek megszólítani a fiatalabb korosztályokat is.

A pandémia érzékenyen érintette a hazai kastélyszállókat is, elsősorban a járvány következtében kialakult munkaerőhiány, ezt követően pedig az energiaválság jelentett számukra problémát. A Szövetség elnökének véleménye szerint a hazai kastélyszállodák elsősorban egymás versenytársai, a történelmi szálláshelyek iránt érdeklődő vendégek számára nem jelent akadályt a földrajzi távolság, a nehezebb elérhetőség, ha kastélyszállodát kívánnak felkeresni. A kastélyturizmus piacán nem az ár az elsődleges utazási döntést befolyásoló tényező, sokkal inkább a kiemelkedő színvonalú, érdekes programokkal, a korhű hangulat megteremtésével és a személyre szabott kiszolgálással lehet versenyelőnyt szerezni. A szálláshelyek legtöbbször rendezvényhelyszíneként is működnek. Számos kastélyszálló használja ki a romantikus, idilli park és a kastélyépület szépsége nyújtotta előnyöket, családi és céges rendezvényeknek, baráti összejöveteleknek, konferenciáknak, esküvőknek adnak otthont. A komplex – szálláshelyként és rendezvényhelyszíneként való – hasznosítás elősegíti a szélesebb rétegek megszólítását, csökkenti a szezonalitást, és állandó bevételt biztosít (Gulyás, 2023.).

3.2 A kastélyhasznosítás nehézségei

Kastélyfelújításba fektetni manapság igen költséges és kockázatos vállalkozás. Mint arról korábban szó volt, a rendszerváltást követő privatizációs törekvéseknek köszönhetően számos kastély került magánkézbe. Míg az ingatlanpiacon viszonylag olcsón hozzá lehet jutni egy kastélyhoz vagy kúriához, addig a felújítás költségei meglehetősen magasak.

A kastély fenntartási költségeinek előteremtésére mindenképpen profitorientált gazdasági tevékenységet kell végezni. Az ebből származó bevételek (múzeumoknál belépőjegyek, szálláshelynél szállásdíj, rendezvényhelyszíneknél bérleti díj) sem mindig elegendőek, ilyenkor önkormányzati vagy állami támogatásra is szüksége lehet az intézménynek. Amennyiben az üzemeltető a nonprofit működtetés mellett dönt, kezdetben akkor is szükség van bevételt generáló tevékenységre a projekt finanszírozásához (Horváth, 2020).

A Szövetség elnöke megerősítette a gazdasági fenntarthatóság nehézségeit, hangsúlyozva, hogy a választott gazdasági tevékenység semmilyen formában nem károsíthatja az épületek fizikai állapotát, a működtetés során tiszteletben kell tartani a kastély magas eszmei értékét. A romos, rossz műszaki állapotban lévő épületek egyszeri helyreállítása nem elegendő, állandó karbantartásra és állagmegóvásra van szükség. A turizmusba bevonni kívánt épületeknek ráadásul olyan modern technológiai elvárásoknak kell megfelelniük, (légkondicionáló berendezés, elektromos vezetékezés, gáz- és vízvezetékezés, lift) amelyek nehezen vagy egyáltalán nem egyeztethetők össze a műemlékvédelmi szabályokkal. Az üzemi helyiségeket, konyhát, garázst úgy kell kialakítani, gépekkel berendezni, megoldani a vezetékezésüket és a szellőzésüket, hogy az épület szerkezetében semmiféle kár ne essen, és a módosítások legkisebb jelei se látszódnak.

A magas igényvel érkező vendégekből a műemlékvédelem és a modern technológia ütközése, a kompromisszumos megoldások elégedetlenséget válthatnak ki. Gulyás Eszter elmondta, hogy a műemlékvédelmi korlátozások mellett nehéz fejlődni, újdonságokat bevezetni, a kívánt beruházások ugyanis évekig elhúzódhatnak a hivatali szabályok miatt. A vendégeknek fontos azonban tisztában lenniük azzal, hogy egy egyedi, akár többszázéves műemléki épületben szállnak meg, amelynek sajátja a helyenként alacsonyabb komfortérzet, csaldottságukat azonban más, csak ott átélhető élmények enyhíteni tudják (Gulyás, 2023.).

A piaci hasznosítást tovább nehezíti, hogy az épületek turisztikai szempontból csak korlátozottan terhelhetők. A kastélyépülethez hozzáépíteni nem lehet, szálláshely kialakítása esetén új szobákat esetleg a padlástérben vagy egyéb, korábban más funkciót betöltő melléképületekben (cselédház, magtár stb.) lehet kialakítani (Fekete, 2019.; Praznovszky, 2005.). A rossz szigetelés, a régi nyílászárók és nagy terek miatt az épületek fűtése nagyon drága, ráadásul a színvonal megtartása érdekében követelmény az állandó állagmegóvás, karbantartás, restaurálás is, a sok esetben hatalmas park művelése. A költségek fedezése pedig csak állandó vendégforgalom mellett lehetséges (Gulyás, 2023.).

A turisztikai hasznosításnál szükséges figyelembe venni a desztináció ismertségét is, a tényleges vendégforgalmat generáló attrakciók számát. A kastélyok általában vidéki területen helyezkednek el, gyakran elmaradott térségekben, ahol az infrastruktúra, a kereslet és a helyi vonzerőkínálat hiánya nehezíti a mű-

ködőképes turisztikai attrakció kialakítását (Fekete, 2019.). Azonban az olyan szállás, amely elég élményt és lehetőséget kínál a szórakozásra és kikapcsolódásra, sokkal kevésbé van kiszolgáltatva a desztináció vonzerejének. A változatos programok akkor is biztosítják a vendégek szabadidejének kellemes eltöltését, ha a térség más turisztikai attrakciói nem nyújtanak alternatív programlehetőséget.

3.3 A Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége: a szakmai együttműködés „jó gyakorlata”

A mélyinterjú során Gulyás Eszter kulcsfontosságúnak ítélte meg az együttműködés, a közös érdekérvényesítés erősítését. Jelenleg a Szövetség biztosít fórumot a kooperációra, amelynek elődje 2001-ben kezdte meg a működését a Magyar Szállodaszövetségen belül, pénzügyi tevékenységet itt azonban nem folytathatott. A fejlődés érdekében gazdasági és jogi keretet kellett adni az együttműködésnek, így alakult meg 2007-ben a Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége.

A Szövetség fő célja a szállodaként és/vagy rendezvényhelyszínként, múzeumként működő kastélyok képviselete, a kastélyturizmus köztudatba történő bevezetése és népszerűsítése. Tagjai olyan, legalább százéves múlttal rendelkező kastélyok, kúriák és egyéb történelmi háttérű épületek vezetői lehetnek, amelyek szállodát, rendezvényhelyszínt vagy egyéb szolgáltatást működtetnek. A jelentkezőknek szigorú minőségi kritériumoknak kell megfelelniük a felvétel során, tagként azonban értékes marketingtámogatásra és a helyi kastélyturizmus fellendítésére számíthatnak. A Szövetség elnöke elmondta, hogy klubrendszerként fogják össze a hazai történelmi épületek tulajdonosait, akiket összeköt, hogy hasonló problémákkal szembesülnek az üzemeltetés során, olyan kihívásokkal, amelyek egy hagyományos szállodánál nem fordulnak elő. A jó közösség mellett azonban segítik is egymást, közös programokkal és rendezvényekkel igyekeznek népszerűsíteni a kastélyturizmust és felhívni a figyelmet a kulturális örökség megőrzésének fontosságára (Gulyás, 2023.).

4. Következtetések, javaslatok - lehetőségek a kastélyhasznosítás terén

A kastélyok eredetileg nem csupán lakófunkciót tölthettek be, a szükséges szobaszám többszöröse állt tulajdonosaik rendelkezésére, hiszen gyakoriak voltak a vendégfogadások, hosszú látogatások. A vendégek és a lakók számára ellátási, vendéglátási, szórakozási lehetőséget kellett biztosítani, de a tanácskozási, kulturális és pihenési célt szolgáló helyiségek sem hiányozhattak (Kátay, 2009.). A kastélyok szálláshelyként való hasznosítása áll tehát legközelebb az épület eredeti funkcióihoz (Husz, 2007.).

A kastélyszállók kínálati elemei közé tartoznak azok a sportok, szabadidős tevékenységek, amelyeket egykor az arisztokraták űztek. Számos hazai kastély-

szállók kínál lehetőségeket a főúri sportok (golf, vadászat, lövészet, lovaglás, úszás, tenisz) művelőinek, és nyújt egyéb, az arisztokráciához köthető szórakozási lehetőségeket (pl. billiárdszoba, kártyaszoba). A kastélyturizmus számos más turizmus termékkel kombinálható, amelyekkel komplex szolgáltatáscsomag alakítható ki. A következőkben az egyes turisztikai termékek kastélyszállókban megvalósítható lehetőségeire teszünk javaslatot (1. táblázat).

1. táblázat: A kastélyszállók kapcsolódási elemei más turisztikai termékekhez

Turisztikai termék típusa	Kastélyszállókban megvalósítható lehetőségek
Örökségturizmus	A kastély történetét bemutató anyag, a korábbi lakók életét, mindennapjait megelevenítő interaktív kiállítás, képgaléria archív anyagok, festmények, fotók felhasználásával, idegenvezetés a kastély termeiben
Kulturális turizmus	Kulturális estek, koncertek, összművészeti rendezvények, színházi előadások szervezése, korabeli élet felelevenítése játékok, programok, ismeretterjesztő anyagok segítségével
Vadászturizmus	Vadászatok szervezése, vadételek az étlapon
Lovasturizmus	Lovaglási lehetőség, lovastúrák szervezése, (lovaskocsi, lovas szán)
Gasztroturizmus	Helyi fogások az étlapon, helyi termelői termékek, tradicionális receptek, korabeli hangulatot idéző műsoros vacsora régi korok ételeivel
Borturizmus	Borospince, borkóstolás, tematikus borutak
Ökoturizmus	Túraútvonalak a kastély körül, piknik a parkban, télikert, üvegház, botanikus kert
Golfturizmus	Saját golfpálya, versenyek, bajnokságok szervezése
Hivatásturizmus	A vidéki, csendes környezet ideális az elvonulásra, munkára való koncentrációra, akár külön szárny is elkülöníthető az e céllal érkező vendégek részére.

Falusi turizmus	Aktív üdülés: kerékpárkölsönzés, horgászfelszerelés kölsönzése, szervezett természetjáró túrák. A falusi életmód bemutatása: gasztronómiai élmények, hagyományörző fesztiválok
Egészségturizmus	Gyógynövények, egészséges élelmiszerek, biotermékek felszolgálása. Wellness-részleg kialakítása, korabeli szépségápolási praktikák használata, gyógynövényes kezelések, életmódprogramok
Rendezvényturizmus	Családi és baráti összejövetelek, céges rendezvények, konferenciák, esküvők szervezésénél előny a festői környezet, a kastély egyedisége.

Forrás: Saját szerkesztés, 2023

A táblázat soraiból látható, milyen változatos programkínálattal szolgálhat egy kastélyszálló. A szórakoztató és kulturális tevékenység növelheti a tartózkodási időt, a vendégek úgy érezhetik, ki sem kell mozdulniuk a szórakozáshoz, hiszen minden a rendelkezésükre áll. A kastélyszálló mint szállástípus népszerűsítésének eszközét az igényes, komplex szolgáltatáscsomag kialakításában látjuk, amely a szállásadást más, profitorientált tevékenységekkel ötvözi (például koncertek, előadások, esküvők, rendezvények, konferenciák, kiállítások stb. szervezése). Olyan szolgáltatásokat kell létrehozni, amelyek a kastély autentikus hangulatát megőrizve, értékeit bemutatva kínálnak lehetőséget a minőségi időtöltésre.

A kastélyturizmus népszerűsítésére számos lehetőség kínálkozik, a kastélyokat megfelelő menedzsmenttel, tervezéssel piacképes turisztikai attrakciókká lehet formálni. A kastélyok önmagukban is vonzerőt jelentenek, azonban a több kastélyt összefogó, valamilyen téma vagy művészeti ág köré csoportosuló tematikus utak jobb lehetőségeket kínálnak, ugyanis ezáltal a különböző tematikájú attrakciók „menedzselt, sokszínű, mégis egységes, a piacon valóban eladható termékeké” válnak (Nagy, 2009. 275.). Az út témája lehet valamilyen építészeti stílus (barokk, romantika, klasszicizmus), egy régió értékei, vagy akár végigkövetheti egy történelmi személy életútját.

A kastélyok hasznosítása legjobb módjának a turizmusba való bekapcsolást találtuk, hiszen egyrészt ekkor a kastély betöltheti azokat a funkciókat, amikre eredetileg tervezve volt, másrészt pedig mint közösségi érték a nagyközönség számára is hozzáférhető lesz. A legcélszerűbbnek a komplex hasznosítást tartjuk, amely a kastélyokat komplex turisztikai terméként értelmezve, többféle színvonalas szolgáltatással kiegészítve formálja őket piacképes turisztikai attrakcióvá.

Felhasznált irodalom

Bodnár – Jászberényi, 2018.: Bodnár Dorottya – Jászberényi Melinda: Felfedezésre váró "gyöngyszemek", kastélyok és várak iránti attitűd feltáró kutatás keretében. In. : Generációk a turizmusban I. Nemzetközi Turizmusmarketing Konferencia. Szerk. Csapó János – Gerdesics Viktória, Törőcsik Mária. Pécs, 2018.

Fekete, 2019.: Fekete J. Csaba: A magyarországi kastélyprivatizáció történeti áttekintése és a magánkézbe került kastélyok fenntartásának lehetőségei az ezredforduló két évtizedében. *Architectura Hungarie*, 2019, XVIII. évf. 4. sz., 111–145.

http://arch.et.bme.hu/wp-content/uploads/epaper/AH_vol18_no4_pp111-145_FeketeJCsaba/AH_vol18_no4_pp111-145_FeketeJCsaba.pdf utolsó letöltés: 2023.11.26.

Gonda, 2014.: Gonda Tibor: A turisztikai klaszterfejlesztés régiós tapasztalatai a Dél-Dunántúlon. *Modern Geográfia*, 2014. IX. évf. 3. sz., 1–16.

Gulyás, 2017.: Gulyás Eszter: A kastélyturizmusban vannak még kiaknázatlan lehetőségek. *KamaraOnline*, 2017.04.18. <https://kamaraonline.hu/gulyas-eszter-a-kastelyturizmusban-vannak-meg-kiaknazatlan-lehetosegek/> 2023.11.01.

Gulyás, 2023.: Gulyás Eszter szóbeli közlése, 2023.

Horváth, 2020.: Horváth Alpás: Örökségvédelem és múzeumi attrakciófejlesztés a miklósvári Kálnoky-kastélyban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 2020. V. évf. 4. sz., 5–28.

Horváth – Nagy, 2012.: Horváth Zsuzsanna – Nagy Adrienne: Baron for a day. Guests' Perception Of Historical Past In Castle Hotels. *Journal of tourism challenges and trends*, 2012. V. évf. 2.sz., 103–124. <https://core.ac.uk/reader/18421690> utolsó letöltés: 2021.11.26.

Husz, 2007.: Husz Mária: Hét fejezet a kulturális örökségturizmusról. Pécs 2007.

Ivancsóné Horváth. – Kupi, Happ, 2021.: Ivancsóné Horváth Zsuzsa – Kupi Marcell – Happ Éva: Digital services of tourist areas. In. *12th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications*. Eds. Anon. Nemzetközi. 459–464.

Kátay, 2009.: Kátay Ákos: Mit tanuljanak a kastélyszállók jövőző kastellánjai?. In: *Örökség és turizmus*. Szerk. Aubert Antal – Jónás- Berki Mónika Gizella. Pécs, 2009.

Kovács, 2002.: Kovács Viktória Imelda: Kastélyok a turizmusban és az Európai Hagyományok Konzorcium munkája. *Turizmus Bulletin*, 2002, VI. évf. 4.sz.

https://igyutazunk.hu/storage/media/2022/Turizmus%20Bulletin_%C3%89vf.6.2002_04.pdf utolsó letöltés: 2024.05. 22.

Lee – Chhabra, 2015.: Lee, Woojin – Chhabra Deepak: Heritage hotels and historic lodging: Perspectives on experimental marketing and sustainable culture. Journal of Heritage Tourism, 2015, Volume 10. Issue 2., 103–110. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1743873X.2015.1051211> utolsó letöltés: 2024.05.22.

Lipták– Péter, 2017.: Lipták Katalin – Péter Zsolt: Kastélyok turisztikai célú hasznosítása Magyarországon, különös tekintettel az Észak-magyarországi régióra. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, 2017, II. évf. 1. sz. 5464.

Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége (2022): Rólunk. www.kastelyszallodak.hu utolsó letöltés: 2023.03.23.

McNulty,– Koff, (2014): McNulty, Robert – Koff, Russell. Cultural heritage tourism. Partners for Livable Communities, Washington. <http://livable.nonprofitsoapbox.com/storage/documents/reports/CB/C/culturalheritagetourism.pdf> utolsó letöltés: 2021.10.30.

Nagy, 2009.: Nagy Adrienne: Kastélytúrák Észak-Magyarországon. In: Örökség és turizmus. Szerk. Aubert Antal, Jónás-Berki Mónika Gizella: Pécs, 2009.

Nagy, 2013.: Nagy Adrienne: A kastélyhasznosítás regionális jellemzői Észak-Magyarországon, különös tekintettel a turizmusra. Pécs, <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/15078> utolsó letöltés: 2013.11.26.

Németh, 2009.: Németh Márk: Kastélyszállók: türelemjáték. Világgazdaság, 2009. december 3. 10.

Pénzes – Bujdosó – Dávid – Radics – Kozma, 2014.: Pénzes János – Bujdosó Zoltán – Dávid Lóránt Dénes – Radics Zsolt – Kozma Gábor: Differing development path of spatial income inequalities after the political transition - by the example of Hungary and its regions Ekonomika Regiona. Economy of Region 2014, Volume 1 Issue 1., 73–84. <https://cyberleninka.ru/article/n/differing-development-paths-of-spatial-income-inequalities-after-the-political-transition-by-the-example-of-hungary-and-its-regions/viewer> utolsó letöltés: 2023.

Praznovszky, 2005.: Praznovszky Hajnal: A kastélyhasznosítás problémái Magyarországon. Turizmus Bulletin, 2005. IX. évf. 3.sz. 49–60.

Puczkó , Rátz , 2005.: Puczkó László – Rátz Tamara: A turizmus hatásai. Budapest, 2005.

Rátz, 2011.: Rátz Tamara: Kulturális turizmus. In. (Turisztikai terméktervezés és fejlesztés. Szerk. Michalkó Gábor. Pécs, 2011. <https://eturizmus.ttk.pte.hu/szakmaianyagok/Turisztikai%20term%c3%a9ktervez%c3%a9s%20%c3%a9s%20fejleszt%c3%a9s/book.html> utolsó letöltés: 2023.11. 26.

Sala., 2018.: Sala Krzysztof: Historical hotel management in Poland on the example of the Historical Heritage Hotels Foundation (Heritage Hotels Poland). The Malopolska School of Economics in Tarnow Research Papers Collection, 2018, Volume 40. Issue 4. 37-48.

Vargáné Csobán – Molnár, 2022.: Vargáné Csobán Katalin – Molnár Anna Erzsébet: „Játék a kastélyban” – interaktív programok az örökségturizmusban. A Falu, 2022, 37 (4) 5–18.

Vargáné Csobán – Molnár, 2023.: Vargáné Csobán Katalin – Molnár Anna Erzsébet: Interaktív interpretáció a kastélyturizmusban. „Új turizmus? – Lehetőségek és kihívások” XIII. Nemzetközi Turizmus Konferencia Tanulmánykötet, Győr, 2023. 159–169.